

LLUÏSA CASES, MARIONA FAGES, BERNAT GÓMEZ, MONTSE RIUS

EL NOU CASAL DE MOLINS DEL CLOT: UN EXEMPLE DE PATRIMONI REIAL AL COMENÇAMENT DEL SEGLE XIV

La política expansionista de la Corona d'Aragó a la baixa edat mitjana i les necessitats pecuniàries per a dur-la a terme feren disminuir el potencial de les finances reials, fet que obligà els monarques a alienar part del seu patrimoni.¹ Una part important d'aquesta alienació afectà la indústria molinera, peça cabdal de la tresoreria reial i, globalment, de l'economia medieval: «*Les installations hydrauliques ont représenté en dépit de la crise—Cuvillier es refereix al període de 1288-1326—une des meilleures possibilités de rentrée d'argent pour la trésorerie du roi et qu'elles ont offer aux détenteurs de capitaux une primauté sociale potentielle non négligeable*».²

Barcelona, com a gran centre de consum de blat, devia aportar al patrimoni reial la majoria de les rendes d'origen blader pels nombrosos molins que hi havia repartits per diversos indrets. Un eix fonamental n'era el Rec

1. ANTONI MARIA ARAGÓ I MANUEL SÁNCHEZ: *La fiscalitat reial, «Història de Catalunya»*, Barcelona 1983, vol. II, pàgs. 237-238.

2. J.P. CUVILLIER: *La propriété de l'eau et l'utilisation des ouvrages hydrauliques dans la Catalogne médiévale (XIII et XIV siècles): essai d'histoire économique et sociale «Scriptorium Populeti»*, Poblet 1970, pàgs. 244-247.

Comtal. En aquest treball aportem algunes dades sobre l'alienació del patrimoni reial i la construcció de nous molins en aquest rec a inicis del segle XIV.³

El Nou Casal de Molins del Clot

Vers 1302, Jaume II planificà la construcció d'un nou casal de molins, per a la qual cosa comptà amb la col·laboració dels ciutadans barcelonins Romeu de Marimon, Guillem Llull i Bertran de Riquer. L'elecció d'aquests personatges no fou gens casual. Romeu de Marimon⁴ era aleshores batlle general de Catalunya; Guillem Llull,⁵ batlle de Barcelona, i Bertran de Riquer,⁶ mestre d'obres del palau reial. Eren membres d'antics i prestigiosos llinatges, que

3. JOSEP MARIA MADURELL I MARIMON ha tractat aquest tema a *Los Molinos Antiguos en Cataluña*, pàgs. 32-34. Aquest treball, que es troba a la biblioteca de l'Arxiu de Protocols de Barcelona, és inèdit i aconseguí un accésit al premi Antonio Por, 1946.

Volem puntualitzar que aquest tema ha estat també estudiat a partir de la documentació oficial dels registres de Cancelleria de Jaume II en el treball de Joan Busqueta i Riu: *Una Vila del Territori de Barcelona: St. Andreu de Palomar. S. XIII-XIV*. Premi Francesc Carreras Candi XV³, Barcelona (en premsa).

4. Romeu de Marimon formà part del Consell de Cent, fou veguer de Barcelona (1275-1299) i ambaixador a Egipte (1292), a Sicília, al Marroc i d'altres països mediterranis. Fou batlle general de Catalunya (1301-1303) i batlle de Barcelona (1303-1305). Tingué una activa participació durant el perill d'invasió francesa i s'ocupà, per ordre de Pere II, de reforçar les muralles de Barcelona, de refer les drassanes i d'assumir la castellanía de Montcada. Anà amb les galeres de Bernat de Peratallada al nord d'Àfrica (1288); comandà les galeres que acudiren a Múrcia, en la campanya contra Castella (1296), i participà al setge d'Almeria (1309). Una de les seves accions més famoses és l'adreçament d'una carta a Jaume II (1304) notificant-li l'aparició de la indústria drapera a Barcelona, amb un pla per a desenvolupar-la. Aquesta carta és publicada per J. ERNEST MARTÍNEZ FERRANDO: *Jaime II de Aragón. Su vida familiar*, Barcelona 1948, vol. II, doc. 463. Romeu ha estat considerat com a amic i confident de Pere II, d'Alfons II i, sobretot, de Jaume II. Per a més informació, vegeu JOSEP MARIA MADURELL I MARIMON: *Bernardo de Marimon (1345-1403)*, «Estudios beandópicos, Heráldicos y Nobiliarios» (s.d., s.a.) pàgs. 479-488.

5. Guillem Llull fou conseller en cap el 1306 i el 1320, batlle de Barcelona el 1302. Sobre el llinatge dels Llull, vegeu JOAQUIM MIRET I SANS: *La vila nova de Barcelona y la família d'en Ramon Llull en la XIII centúria*, «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», V, Barcelona 1909-1910 pàgs. 525-535.

6. Bertran de Riquer fou l'arquitecte i mestre d'obres del palau reial de Barcelona i l'autor de la capella de Santa Àgueda (1302-1311). Construí amb Pere de Prenafeta el sepulcre dels reis Jaume II i Blanca d'Anjou (1312-1315) al monestir de Santes Creus. Intervingué, segons sembla, en la construcció del monestir de Pedralbes. Vegeu ANNA MARIA ADROER (premi ciutat de Barcelona 1975), *El palau Reial Major de Barcelona*, Barcelona 1978.

ajuntaven al poder econòmic una llarga experiència dins el funcionariat reial. Àdhuc, tots tres estaven ja lligats a explotacions molineres: Guillem Llull i Bertran de Riquer compartien la meitat de la roda d'un molí draper situat al mateix lloc on era previst construir el nou casal de molins.⁷ Per la seva banda, Romeu de Marimon rebia, per concessió del rei, dos censos sobre altres tants molins.⁸ Per tant, eren persones idònies per a aquest tipus d'inversions.

Sembla que Romeu i Guillem formaren l'equip impulsor del projecte. Bertran de Riquer s'hi afegí més tard, com ens ho confirma una carta reial adreçada a Bertran demanant-li la seva incorporació.⁹ Tot i que tots tres inversors gaudiren dels mateixos privilegis, observem una major activitat i interès per part de Romeu i de Guillem, mentre que Bertran roman sempre en un discret segon terme.¹⁰

La planificació d'aquesta construcció fou segurament molt llarga i complicada. Així, quan el 13 de desembre de 1302 fou començada, pràcticament totes les qüestions ja eren acordades. N'és una prova l'abundosa quantitat de documents que s'expediren aquell dia referents a la nova construcció.¹¹

La localització del nou molí fou un dels primers problemes que calgué resoldre. Fou elegit el rec Comtal, construcció d'origen romà destinada a abastir d'aigua la ciutat de Barcelona i a explotar tota la banda septentrional del Pla de Barcelona, que fins aleshores havia estat dedicada al pasturatge. Igualment era emprat per tal de fer moure la gran quantitat de molins que s'havien anat edificant a les seves ribes, fins a convertir-lo en la principal font d'energia hidràulica de l'àrea barcelonina.¹²

7. «Apèndix Documental».

8. Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria, reg. 200, folis 146v° i 147v° i «Apèndix Documental».

9. Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria, reg. 200, foli 148r.

10. Als documents referents a la construcció del molí, Bertran no hi sol aparèixer, com als casos següents. Arxiu de la Corona d'Aragó, *ibidem*, registre 200, folis 148r i 148v...

11. Comproveu Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria reg. 200, folis 140 i ss.

12. FRANCESC CARRERAS CANDI: *Les aygues i banys de Barcelona*, a B.R.A.B.L.B.2, Barcelona, 1903-1904, 105-114. Aporta les primeres informacions sobre el Rec Comtal. Igualment anotem dos estudis fonamentals per a conèixer la importància del Rec Comtal com a principal font d'energia hidràulica del Pla de Barcelona: JOAN BUSQUETA, ELISABET HUNTINGFORD, ÀNGELS SOLÀ: *A l'entorn del Rec Comtal*. Dins «Finestrelles» 1 (1989). Centre d'Estudis Ignasi Iglésias. pp. 23-106; i JOAN BUSQUETA i RUU: *Una vila...*

El lloc destinat a la construcció del nou casal de molins¹³ havia d'ésser el mateix on es trobava el molí draper: entre els molins de Sant Andreu i el del Clot.¹⁴ Cal recordar que tots tres inversors estaven d'alguna manera relacionats amb el molí draper que s'havia d'enderrocar. Segons Carreras Candi, la transformació d'un molí draper en molí blader no era gens inusual,¹⁵ encara que aquí més que de transformació s'hauria de parlar de substitució.

Si ens centrem en els acords que es varen dur a terme sobre el finançament de la construcció dels nous molins, és a dir, les despeses de les obres, les indemnitzacions, la compra de béns, etc., podem veure, en la documentació emprada, que el sobirà intentà d'evadir-se de la responsabilitat financera del seu monopoli, de l'explotació dels molins, mitjançant el desplaçament del pes gros d'aquesta a uns personatges que, com hem vist, gaudien d'un potencial econòmic relativament fort i mantenien una estreta relació amb l'administració reial. Efectivament, el 13 de desembre de 1302¹⁶ restà sota la responsabilitat de Llull, Marimon i Riquer la direcció de les obres i les despeses de construcció fins que els molins comencessin a funcionar; tanmateix, una ordre reial tramesa al batlle, a l'escrivà i al guardià dels molins de Barcelona disposà que tots aquells casals de molins compresos entre els del Clot i els de Sant Andreu donessin el consell i l'ajut necessaris per a la construcció del nou casal, com queda palès en un document adreçat a Pere Mariner, propietari de la meitat de la roda del molí draper.¹⁷ De la mateixa manera, també es demanà l'ajut i el consell del veguer i dels consellers de Barcelona.¹⁸

La idea inicial era la construcció d'un casal de sis rodes, però ja des d'un primer moment el projecte s'amplià, a causa de les modificacions que es feren als molins dels voltants. Els principals afectats foren el molí draper i, el molí de Sant Andreu, que hagueren d'ésser enderrocats; les seves rodes foren traspassades al nou casal i, d'aquesta manera, foren agrupades vuit rodes.

Marimon i Llull, mitjançant una llicència reial, obtingueren –no com a administradors dels molins, sinó com a batlles general i de Barcelona respectivament– el poder per a compensar l'enderrocament del molí draper, a

13. Hem d'especificar que quan els documents parlen d'un molí es refereixen a l'enginy, és a dir, a l'equipament tècnic més que a l'edifici, esmentat als documents del casal. Un casal podia estar compost de diverses rodes. Per tant, emprem molí com a sinònim de roda, que és com apareix als documents.

14. Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria, reg. 200 folis 146vº i 147vº.

15. CARRERAS CANDI: ob. cit, pàg. 112.

16. Arxiu de la Corona d'Aragó, reg. 200, fol. 146 vº i 147r i «Apèndix Documental».

17. Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria, reg. 200, foli 148r.

18. Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria, reg. 200, foli 148vº.

través de la concessió als afectats d'una roda del nou casal.¹⁹ L'enderrocament del molí dit «roder» de Sant Andreu i el seu traspàs al nou casal es realitzà després de la supervisió feta per prohoms de Barcelona experts en la matèria.²⁰

Aquesta concentració de petites unitats de treball disperses que suposà la construcció d'un únic casal de vuit rodes no implicava una millora de les tècniques de treball, sinó que responia a la necessitat d'un millor aprofitament dels recursos hidràulics i d'una major rendibilitat d'aquests, evident si es té en consideració que un molí hidràulic necessitava per al seu funcionament una complexa xarxa de canalitzacions.²¹

Així doncs, els canvis no només afectaren els molins de les rodalies, sinó que també suposaren la reconducció de salts d'aigua i l'expropiació o compra de terrenys per a poder aconseguir una xarxa hidràulica adient per al bon funcionament i per a la rendibilitat del nou casal.

Per una banda, el salt d'aigua del molí del «cub», situat al casal del Clot, pel qual les menorettes rebien un cens de 60 sous mensuals, hagué d'ésser reconduït cap al nou casal. Per tal de compensar aquesta modificació, el sobirà disposà que el pagament d'aquest cens restés sota la responsabilitat de Llull, Marimon i Riquer.²²

D'altra banda, sabem que es desvià el curs del rec Comtal per abastir d'aigua els nous molins. El nou rec havia de travessar el terreny que Borràs de Parella, parroquià de Sant Andreu de Palomar, tenia sota domini del monestir de Sant Pau del Camp, en una llargada de 121 dextres, per la qual cosa no només fou indemnitzat pel territori destinat al llit del rec, sinó també per un terreny que hi tocava, d'1 dextre d'amplada i 121 de llargada, que serví per a la neteja, conservació i extracció de llims d'aquella nova canalització.

La indemnització fou duta a terme per Llull i Marimon²³ en nom del rei, segons la sentència promulgada pels consellers i ciutadans honrats de Barcelona, Jaume Basset, Pere de Villafranca i Guillem de Pomer, amb data de 30

19. Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria, reg. 200, foli 148r; reg. 201, folis 87r i 88r.

20. Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria, reg. 200, foli 148v^o i 149r.

21. FRANCESCA ESPAÑOL: *Els casals dels molins medievals a les comarques tarragonines. Contribució a l'estudi de la seva tipologia arquitectònica*, *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia, I*, Barcelona 1980, pàg. 234.

22. Arxiu de la Corona d'Aragó, reg. 200, fol. 148v^o i 149r, i «Apendix Documental».

23. Hem de remarcar que en aquesta indemnització es barregen tant funcionaris reials -Romeu de Marimon, batlle de Barcelona- com persones relacionades amb l'administració d'aquests molins -Guillem Llull actua simplement com a fidel.

d'abril de 1304,²⁴ per la qual fou concedit a Borràs de Parella el dret de plantar arbres, ceps i d'altres plantes en la franja destinada a la neteja, amb la condició que mai no impedís les feines de manteniment i neteja del rec.

El terreny de Borràs també es veié afectat per la construcció d'un nou trastallador, en compensació del qual obtingué el dret d'utilitzar l'aigua necessària per a regar mitja modiata de terra sense haver de lliurar cap cens ni cap altre tipus de servei.

Per l'expropiació del terreny abans esmentat, es concediren 242 sous de Barcelona, un terç dels quals fou per a Borràs de Parella i la resta per al senyor directe, és a dir, el prior del monestir de Sant Pau del Camp. El rei, però, es reservà el dret de poder canviar el curs del rec dintre d'aquest terreny; i en el cas que el trasllat fos fora de les terres de Borràs, s'hauria de retornar al sobirà la meitat de la quantitat lliurada per causa d'aquesta expropiació.

L'aixecament d'aquest complex moliner també repercutí en el terreny de Ramon Ricard, amb motiu de la construcció d'un trastallador al costat de les seves possessions, i li fou concedit, de la mateixa manera que a Borràs de Parella, el dret d'obtenir l'aigua necessària de la sèquia per a regar una extensió de 4 modiates de terra, aproximadament.²⁵

Finalment, hem d'esmentar la compra que feren Romeu, Bertran i Guillem d'un terreny que, per les seves afrontacions (a migjorn amb l'antic rec Comtal, a ponent amb el camí dels nous molins, a tramuntana amb el camí moliner i a llevant amb la terra de Ramon Ricard) i per la identitat dels seus compradors, devia tenir alguna relació amb el nou casal del Clot. Per aquesta venda s'estipulà el preu de 9 lliures i 6 sous.²⁶

A la documentació no resta ben palès qui foren els responsables que hagueren de fer front als pagaments de les indemnitzacions; el que sí podem dir, però, és que els terrenys que es relacionaven d'alguna manera amb el rec foren per al monarca.

La Capacitat del Nou Casal

Les vuit rodes del nou casal quedaren distribuïdes, segons el document del 1304, de tal manera que, començant per ponent i vers llevant, les tres primeres corresponien al monarca; la quarta, la cinquena i la sisena, a Marimon,

24. Col·lecció particular.

25. Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria, reg. 201, foli 38v°.

26. Col·lecció particular.

Llull i Riquer respectivament, i de les quals el rei només es reservava el dret de fadiga. La setena corresponia a Pere de Soler, en compensació del molí «roder» de Sant Andreu. Aquesta darrera restà, jurídicament, de la mateixa manera que el molí enderrocat, és a dir, sota el domini del sobirà, que havia rebut i continuà rebent un cens de 300 sous. A més a més, fou mantinguda la cadena emfitèutica que Pere de Soler havia establert.²⁷ La vuitena roda, que era la compensació pel molí draper enderrocat, es dividí entre Pere Mariner, que en tingué la meitat, i Guillem Llull i Bertran de Riquer, que en detingueren l'altra meitat, i per la qual havien de continuar pagant el cens de 60 sous per cada meitat.²⁸

Marimon, Llull i Riquer, juntament amb Pere de Soler i Pere Mariner, havien de pagar, cada any per Nadal, al monestir de Fontroja la quantitat de 20 sous per raó dels delmes que aquest monestir rebia de la terra on havia estat construït el nou casal, amb la condició que, si aquesta quantitat no es feia efectiva dins el termini convingut i al lloc estipulat, el monestir tenia el dret de treure dues nadilles de dues de les rodes del casal, aquelles que el monestir volgués, de manera que s'aturés el seu funcionament i de retenir-les fins no rebre la quantitat estipulada.²⁹ Tanmateix, Romeu de Marimon rebia la totalitat del cens del molí draper i dos terços del molí «roder» per raó de la casa de Valldaura.

Finalment, el rei havia de rebre de Marimon, Riquer i Llull, per les seves tres primeres rodes i en el terme de 10 anys, 30.000 sous, a raó de 3.000 sous l'any, quantitat aquesta que s'havia d'invertir en les obres del palau reial de Barcelona,³⁰ el mestre d'obres del qual era Bertran de Riquer. Si els beneficis d'aquestes tres rodes sobrepassaven la quantitat de 30.000 sous, el rei retornaria el sobrant als tres constructors o als seus hereus. En cas contrari, el mo-

27. Pere de Soler tenia dividida la roda en sis parts indivises, de les quals Guilleuma, esposa de Ramon Andreu i filla d'Arnau Ferrer, en tenia una i els hereus de Simó de Vic, una altra. Com a conseqüència de l'enderroc, els hagueren d'indemnitzar amb 60 sous a cadascú. La missiva tramesa pel rei Jaume II a Pere de Soler és datada el 17 de maig de 1303 (Arxiu de la Corona d'Aragó, reg. 200, folis 229vº i 230v, i «Apèndix Documental»).

28. Arxiu de la Corona d'Aragó, reg. 201, folis 87r i 87vº, i «Apèndix Documental».

29. El fet de treure les nadilles d'un molí, per tal d'aturar-ne la producció en resposta a un incompliment, ja de cens, ja de prestació d'un determinat servei, era pràctica corrent. Vegeu M. LLUISA CASES: *Breus notes sobre els molins fariners d'aigua a la Conca Alta del Gaià. Segles XIII i XIV*, «Aplec de treballs del Centre d'Estudis de la Conca de Barberà», Montblanc 1981, pàg. 230 i nota 18.

30. Obres que s'havien d'iniciar en el termini de dos mesos, és a dir, abans del febrer de 1303.

narca es conformaria amb la quantitat resultant. Si bé amb les expropiacions fetes per a la construcció del nou rec havia estat previst un espai suficient per a la neteja de la canalització, sembla en canvi que no havia quedat gaire clar qui se n'havia de fer càrrec, ja que Llull, Marimon i Riquer n'eren exempts. Aquest punt fosc, que no s'havia tingut en compte a l'hora de la construcció dels nous molins, poc temps més tard, entre 1305 i 1309, donà lloc a un greu conflicte, desencadenat pel desbordament de la riera d'Horta –que menava les aigües al rec Comtal–, que malmeté el rec i les canalitzacions annexes, circumstància que provocà una davallada de la producció dels nous molins i, en conseqüència, una minva important dels ingressos reials.

El conflicte derivà en un plet que es concretà en dos contenciosos datats l'un al mes d'agost i l'altre al mes de novembre de 1309,³¹ entre els oficials reials, Guillem de Sitges, batlle general, el seu lloctinent Jaume de Busquets i l'escrivà i lloctinent de la batllia dels molins de Barcelona, Bonanat d'Abat, per una banda, i Llull, Marimon i Riquer, per l'altra. El monarca hagué d'intervenir mitjançant cartes reials.

La qüestió principal era la neteja del nou traçat del rec comtal, malgrat que en el fons hi havia un problema de caràcter jurisdiccional, car la implantació d'un molí hidràulic significava alhora el control d'un territori, de tal manera que *«l'implantation d'un moulin devient alors un problème de domination territoriale et de compétence juridique mettant en jeu la hiérarchie sociale et institutionnelle»*.³²

En aquest cas concret, hi devia haver, per una banda, la batllia general de Catalunya i la batllia dels molins de Barcelona, que, en nom dels interessos reials, devien defensar els molins vells del Clot i devien intentar d'obligar els propietaris dels nous molins que paguessin les despeses de neteja i reparació del rec malmès. Per altra banda, hi devia haver Marimon, Llull i Riquer, que, tot presentant cartes del mateix monarca, degueren reclamar que la neteja i conservació del rec havia de córrer a càrrec de la batllia general i de la batllia dels molins, com a institucions reials que eren; és a dir, que en darrera instància el responsable era el rei.

Els esdeveniments a partir de les notícies aportades per la documentació són: l'1 d'octubre de 1305, i per causa dels danys ocasionats per la riera d'Horta, el rei comunicava al batlle de Barcelona la necessitat de fer les obres corresponents per a la reparació de les destrosses ocasionades al rec, obres que havia de pagar el monarca dels seus beneficis, encara que els veïns afectats havien

31. Col·lecció particular.

32. CUVILLIER: ob cit., pàgs. 248-249.

de contribuir en la reconstrucció dels desperfectes, segons el valor de llurs possessions i la importància dels danys.

Marimon, Lull i Riquer, com a propietaris del nou casal del Clot i emparant-se en la clàusula segons la qual quedaven exempts de les despeses de neteja i conservació del rec comtal, es devien negar a fer qualsevol despesa en aquest sentit, fet que degué motivar que Jaume Busquets i Bonanat d'Abat, com a representants de les batllies respectives, ocupessin els nous molins i tanquessin el rec amb una empostissada i n'aturessin així el funcionament.

A partir d'aquest moment, i dins el contenciós, fou establerta una correspondència en la qual ambdues parts s'enfrontaren: uns, acusant de negligents els constructors; els altres, de no tenir cura de la riera d'Horta, competència de la batllia.

Posteriorment el rei, des del setge d'Almeria, envià una altra missiva, amb data de 29 de setembre de 1309, a Guillem de Sitges, per tal que no es gravés Marimon, Lull i Riquer per raó de la neteja del rec que, segons aquests, feia més de 2 anys que no es realitzava quan el costum era fer-ho anualment. Guillem de Sitges hagué de reconèixer que no podia negar-se per més temps als desitjos reials i, a pesar de considerar-ho contrari als interessos del rei, acceptà la seva obligació de netejar i adobar el rec. Aquesta resolució no posà fi a la problemàtica establerta al voltant d'aquest casal de molins, sinó que perdurà al llarg del segle XIV fins a la compra, l'any 1386, dels molins reials per part de la ciutat de Barcelona.³³ El conflicte es presentà com a conseqüència de la política desenvolupada pels monarques, que, davant unes necessitats immediates, anaren alienant el seu patrimoni, que en el cas concret dels nous molins del Clot responia a la manca de diner per a les obres que calia fer al palau reial de Barcelona. El rei aconseguia, mitjançant aquestes alienacions, un cabdal de diner líquid, important i a curt termini, però que significà, a la llarga, una minva de rendibilitat patrimonial, i fins i tot la pèrdua del seu poder. Enfront d'aquesta davallada, hi hagué la puixança d'unes famílies determinades que, aprofitant la seva posició dins de l'administració i el seu poder econòmic, es feren amb el domini de la indústria molinera del Pla de Barcelona.³⁴

33. AGUSTÍ DURAN I SANPERE: *El Rec Comtal*, «Gran Enciclopèdia Catalana», vol. 5, pàg. 424; Arxiu de la Corona d'Aragó, reg. 210, foli 70v.

34. Arxiu de la Corona d'Aragó, reg. 226, folis 97v i 98r.

APÈNDIX DOCUMENTAL

València, 6 de gener de 1304

Trasllat realitzat amb data de 13 d'abril de 1307, d'un document atorgat pel rei Jaume II a favor de Romeu de Marimon, Guillem Lhull i Bertran de Riquer relatiu a l'explotació dels nous molins construïts al Clot, amb inserció de la concessió per a edificar el nou casal, donada pel rei Jaume II i datada a Tarragona el 13 de desembre de 1302

757 x 583 mm. Col. particular.

Hoc est translatum sumptum fideliter a quodam instrumento sigillo mauri cereo domini regis pendenti sigillato cuius tenor talis est: In Dei nomine. Noverint universi quod nos Jacobus, Dei Gracia rex Aragonum, Valencia et Murcie ac comes Barchinone, attendentes et procerto recognoscentes quod conveniencia facta fuit inter nos, ex una parte, et vos fideles nostros Romeum de Marimundo, Guillelmum Lulli et Bertrandum Riquerii cives Barchinona, ex altera, super fundando et construhendo quodam casali molendinorum in Reguo Comitali Barchinone, cum carta sigilo nostro sigillata cuius tenor dinoscitur esse talis: Noverint universi quod inter illustrissimum dominum Jacobum, Dei gracia regem Aragonum, Valencie et Murcie ac comitem Barchinone, ex una partem, et Romeum de Marimundo, Guillelmum Lulli et Bertrandum Riqueri cives Barchinone, facta est conveniencia ad invicem sub modo et forma sequentibus, super fundando et construhendo quodam casali molendinorum in Reguo Comitali Barchinone supra molendina de Cloto, in eo scilicet loco vel circa ubi est constructum molendinum draperium, vel in alio quocumque loco quo ipsi voluerint supra molendina predicta de Cloto, in quo casali sunt septem rote molendinorum sicut sunt molendina de Cloto.

Primum videlicet, quod illud molendinum quod est in casali dictorum molendinorum de Cloto in quo sorores minores accipiunt quolibet mense sexaginta solidos, reducatur ad illum saltum quem habent alia molendina casalis de Cloto. Ad hoc ut in casali superiori construendo, possint hedificari septem molendina prout sunt in dicto casali de Cloto. Et quod dicte sorores minores accipiant quolibet mense dictos sexaginta solidos in ipso eodem molendino quo ipsos modo recipiunt. Et quod dictus dominus rex det concambium dicto Romeo de Marimundo in molendino quod de novo construendo [...] centum viginti solidos quos annuatim percipit in molendino draperio supradicto. Item fuit conventum quod illud ius quod domini seu hereditarii molendini draperii supradicti habent in molendino ipso assignetur et comutetur eis ad proborum hominum legalium et comunium cognicionem super una rota molendinorum illorum novit ut dictum est construendorum, saltus vero molendinorum dicti casalis de Cloto non minvatur set sit et remaneat in eo statu in quo nunc est excepto molendino predicto in quo dicte sorores minores recipiunt dictos sexaginta solidos cuius saltus reducatur ad saltum aliorum molendinorum in eodem casali constructorum ut superius est expressum. Et factis ac completis per dominum regem hiis que pro eum superius sunt complenda, prefati Romeus de Marimundo, Guillelmus Lulli et Bertrandus Riquerii faceant et teneantur facere totum opus quod pertinead ad casale molendinorum predictorum de novo construendorum. Et solvere etiam opus quod construethur in molendino predicto in quo predictae sorores minores accipiunt sexaginta solidos in reducendo saltum ipsius molendini ad saltum aliorum molendinorum constructorum in eodem casali de Cloto. Et quod prefatus dominus rex habeat medietatem dictorum molendinorum quitiam et francham de omni missione operis quod ibi construatur quo usque dicta molendina fiant molencia et quod in eleccione ipsius domini regis sit recipere a dextris vel a sinistris partem sibi pertinentem in ipsis molendis noviter construendis cum ipsa molendina constructa fuerint et perfecta. Et dicti Romeus de Marimundo, Guillelmus Lulli et Bertrandus Riquerii habeant aliam medietatem. Ita scilicet quod omnes rote dictorum septem molendinorum qui intenturad invicem habebant etiam prenominati Romeus, Guillelmus Lulli et Bertrandus Riquerii eorum medietatem predictam quitiam et francham de omni laudimio, censu et iure alio, salvo domino regi et suis perpetuo quod si ipsi Romeus, Guillelmus et Bertrandus venderent eorum medietatem predictam habeat ipse dominus rex et sui tamen faticam XXX^a dierum de vendicione predicta. Ita quod dominus rex non possit ipsam faticam dare nec vendere nec aliud ius acrescat sibi propter dictam faticam, nisi tamen quod possit eam sibi et suis si venderentur dicta molendina retinere pro tanto precio quantum alius daret. Convenerunt etiam, quod ipsi Romeus de Marimundo, Guillelmus Lulli et Bertrandus Riquerii ponent in opere palacii Barchinone dicti domini regis infra decem annos continue venturos triginta mille solidorum Barchinone, videlicet quolibet anno triamilia solidorum tamen esto quod pars molendinorum noviter construendorum dicti domini regis valeat in redditibus, plus aut minus, et quod dominus rex in dicto opere palacii construendo ponat et statuatur unum scriptorem qui scribat totum ipsum opus et reddat de eodem anno quolibet rationem, habeatur etiam quidam scriptor comunis per domino rege et per dictis Romeo, Guillelmo Lulli et Bertrandi Riquerii videlicet ille qui scriptor est nunc vel alius qui fuerit aliorum molendinorum regalium

Barchinone qui scribat exitus dictorum molendinorum quo usque dicta triginta mille solidorum que ponit debent in opere dicti palatii exierint seu provenerint de parte pertinere dicto domino regis in molendinis predictis. Item quod dicti Romeus, Guillelmus et Bertrandus Riquerii facient seu construhent dictum casale dictorum molendinorum ad eorum expensas et facient etiam omnes missiones ad ipsa molendina pertinentes quo usque sint molencia et extrahent dicta triginta milia solidorum ad opus palatii predicti domini regis infra dedem annos sub forma predicta ad cuius palatii opus incipere debent ad duos menses tunc continue venturos. Postquam dictus dominus rex direxit quod ipsis Romeus, Guillelmus et Bertrandus possint incipere et continuare opus casalis dictorum molendinorum construhendorum. Et si forte inveniatur infine dictorum decem annorum quod dicte pars dicti domini regis dictorum molendinorum valuerit in redditibus ultra dicta triginta milia solidorum quod dicti Romeus, Guillelmus et Bertrandus teneantur illud plus restituere dicto domino regi aut ponere in opere supradicto iuxta obcionem et voluntatem domini regi sin autem et minus valuerit dictis triginta milibus solidorum dicti Romeus, Guillelmus et Bertrandus habeant et teneant predictam partem dictorum molendinorum dicti domini regis tam diu donec eis satisfactum sit de eo quod dominus rex eis tornare habet racione predicta. Dominus etiam rex prefatus teneatur dare et assignare casali dictorum molendinorum *construhendorum quatuor flaquerias et quatuor farnerias competentes* et quod quius homo alius possit molere in dictis molendinis sicuti in aliis casalibus molendinorum ipsius domini regis. Et quod possint ibi teneri bestie ad portandum blada sicut in aliis molendinis teneatur. ***Item quod molen(dinum) Sancti Andree inferius non possint construbi aliqua alia molendina*** alicuius materie nec fieri alia propterque saltus dictorum molendinorum deteriorari possit seu minus valere nec etiam aliquod opus fieri subtus casale ipsorum molendinorum propter quod inferretur deterioramentum ipsis molendinis comunibus et aliis etiam dicti domini regis. Item quod quevis opera et quevis alie missiones et expense quod dominus rex vel predicti Romeus, Guillelmus et Bertrandus facerent ad utilitatem dicti casalis ex quo molendina ipsa facta sint molencia dum tamen ipsa opera et alie missiones et expense non fierent in preiudicium aliorum molendinorum dicti domini regis seu aliorum quorumlibet molendinorum sicuti de molis, redenis, canalibus et aliis quibuscumque solvantur comuniter de exitibus dicti casalis presente tamen et viderem scriptore seu baiulo molendinorum regalium. Item quod dicta molendina non teneantur ad missiones faciendas in mundando seu escurando nec in reducendo aquam nisi pro ut hereterii molendinorum regalium que sunt alodia hoc facere consueverunt nisi hostendi posset evidentur quod [rations] dicti operis molendinorum predictorum proveniret aliquod impedimentum cequie ad [...] hominum et tunc in hoc casu teneantur ponere partem una cum aliis in missionibus ante dictas ei quod regus dictorum molendinorum possit mutari et ducerit pro quicumque locum alium per quam dicti Romeus, Guillelmus, et Bertrandus maluerint ad utilitatem dictorum molendinorum ipsis restituentibus dampnam quod inferretur tam dicto domino regi quam aliis occasione mutacionis dicti regui pro ut consuetum est fieri in reguo comitali pro quibus omnibus et singulis supradictis videlicet quod pro dictum dominum [in] [...] gratia regem attendi debent et compleri et quod per dictos Romeum, Guillelmum, et Bertrandum similiter attendi debent et

compleri obligaverint ad invicem omnia bona sua. Ad huc nos Jacobus, Dei gratia rex Aragonum predicti, laudamus et approbantes omnia et singula supradicta promittimus vobis memoratis Romeo, Guillelmo et Bertrando quod ea superius pro parte nostra tenenda, complenda et facienda sunt, sub premissa forma tenebimus, complebimus et faciemus teneri et compleri vobis complementibus et attendentibus nobis ea quod superius permisistis. Nos preterea in casu huiusmodi mandamus per presentem cartam vicem [...] gerente baiulo Barchinone necnon et baiulo Cathalonie generali quicumque pro tempore fuerint quod vobis complementibus supradicta teneant et observent et teneri et observari faciant omnia et singula supra contenta, que compleri teneri et observari debent pro parte nostra ut largius superius continetur. Nos itaque Romeus de Marimundo, Guillelmus Lulli et Bertrandus de Riquerii prenominati, laudantes asimili et approbantes omnia et singula supradicta promittimus sub obligatione omnium bonorum nostrorum vobis dicto domino regi quod attendemus, complebimus et observabimus omnia et singula supradicta que pro nobis et parte nostra attendi debent et compleri sub modo et forma superius comprehensis. Quod est actum in Tarrachona idus decembris anno Domini millesimo trecentesimo secundo. Sig+num Jacobi, Dei gratia regis Aragonum, Valencie et Murcie ac comitis Barchinone predicti qui hec concedimus et firmamus. Sig+num Romei de Marimundo, Sig+num Guillelmi Lulli, Sig+num Bertrandi Riquerii predictorum qui hec laudamus, concedimus et firmamus. Testes sunt concessionis et firme domini regis Bernardus Boneti vicecancellarius et Petrus Marci scriptor porcionis predicti domini regis. Sunt etiam testes firme dictorum Romei de Marimundo, Guillelmi Lulli et Bertrando Riquerii, Petrus Lupeti scriptor dicti domini regis et Bernardus Turelli notari. Sig+num mei Bernardi de Aversone scriptoris domini regis prefati et eiusdem autoritate publici notarii per totam terram et dominacionem eiusdem, qui de mandato domini regis et partis alterius predictorum hec scribi feci cum litteris rasis et emendatis in prima linea ubi dicit ad invicem sub modo et cum suprapositis, in undecima linea ubi dicitur videlicet quolibet anno tria milia solidorum tam et clausi loco die et anno prefixis. Considerantes etiam quod post convenienciam predictam habito diligenti tractatu fuit provisum et ordinatum per nos dictum regem et vos dictos Romeum de Marimundo, Guillelmum Lulli et Bertrandum Riquerii quod si molendinum draperium quod erat constructum supra locum in quo casale molendinorum predictorum de novo construhendorum ordinatur construhere molendinum etiam roderium de Sancto Andree dirverentur [...] saltus ipsorum molendinorum dirutorum reduceretur et tornaretur ad regum et saltum dictorum molendinorum construhendorum possent comode et defacili construi octo molendina sive octo rote in casali noviter construhendo et quod ex hoc susciperemus ad invicem utilitatem et maximum incrementum. Et propterea vos prefati Romeus de Marimundo, Guillelmus Lulli et Bertrandus de Riquerii de mandato et voluntate et assensu nostro expressis conveneritis super eo cum Petro Marini que habebat medietatem in dicto molendino draperio, vos etiam Guillelmus Lulli, Bertrandus Riquerii nueneritis nobiscum super alia medietate quam habebatis in eodem molendino. Conveneritis etiam cum Petro de Solerio scriptore nostro cui dictum molendinum roderium de Sancto Andrea pro nobis tenebat super emenda et facienda de molendino eodem. Et sic molendina ipsa draperium et roderium diruta fuerint et saltus eorum reductus et

aplicatus ad saltum molendinorum noviter constructorum et ex inde facta fuerit compensacio et emenda dictis dominis eorundem ut inferius declaratur. Id circo nos Jacobus, Dei gracia rex predictus, cum presenti privilegio nostro *confitemur et recognoscimus* vobis prefatis Romeo de Marimundo, Guillelmo Lulli et Bertrando Riquerii quod licet ex conveniencia predicta in dicto casali noviter edificato deberent construhi septem molendina sive septem rote tantum a Hamen vos de mandato voluntate et assensu nostris expressis habita per vos deliberacione et consilio proborum hominum in talibus expertorum visis per vos et ipsos probos homines ad oculum locis et operibus in casali et circa casale factis et que fieri poterant et inspecto etiam et examinatore per vos et dictos probos homines quod diruccio dictorum molendinorum draperii et roderii faciendia erat utilis casali dictorum molendinorum noviter construhendorum. Construxistis seu construhi fecistis de vestro proprio casale dictorum molendinorum in quo constructe sunt octo rote cum omnibus apparatibus et aliis necessariis earundem fecistis etiam et construxistis regum, pontes et portas de trastalladors sic quod propterea dicte octo rote sive octo molendina effecta sunt molencia. Igitur cum iuxta tenorem conveniencie supradicte in eleccione nostra existat utrum a dextris vel a sinistris partem nostram dictorum molendinorum recipere deberemus. Sic dicta octo molendina duximus assignanda ac etiam dividenda, videlicet quod priores tres rote ex dictis octo rotis sitis in dicto casali novo ex parte occidentali sint nostre, quarta sequens rota sit vestri dicti Romei de Marimundo, quinta sequens sit vestri dicti Guillelmi Lulli, sexta sit vestri dicti Bertrandi, septima sequens rota ***sit dicti Petri de Solerio pro emenda et compensacione molendini roderii sui predicti de Sancto Andrea*** et octava ultima rota que est versus orientem sit dicti Petri Marini et vestri dictorum Guillelmi Lulli et Bertrandi Riquerii in compensacionem et emendam dicti molendini draperii. Ita quod medietas dicte rote octave sit dicti Petri Marini et alia medietas sit vestri dicti Guillelmi Lulli et Bertrandi Riquerii. Et sit vos dictus Romeus de Marimundo, Guillelmus Lulli et Bertrandus Riquerii perpetuo habeatis, teneatis et possideatis dictas rotas scilicet quilibet vestram unam rotam quitiam et francham de omni laudemio, censu et iure alio. Salvo nobis et nostris perpetuo quod si vos vel aliquis vestrum venderetis vestram habeamus nos et nostris tantum faticam triginta dierum de vendicione predicta. Ita quod nos non possimus ipsam faticam dare nec vendere nec aliud ius acrescat nobis propter dictam faticam nisi [nunquam] possimus ipsam vendicionem nobis et nostris si venderentur retinere pro tanto precio quantum alius daret prout in superiori conveniencia continetur. Salvis etiam aliis condicionibus in dicto instrumento conveniencie contentis in inite inter nos et vos dictos Romeum, Guillelmum et Bertrandum ut per tenorem ipsius in presenti privilegio insertum plenius continetur. ***Et salvo etiam et retento nobis et nostris perpetuo in rota predicta per nos assignata dicto Petro de Solerio in compensacionem molendini roderii sui predicti de Sancto Andrea, dominio, laudimio et fatica et quolibet alio iure dominio alodiario pertinenti ac censu trecentorum solidorum Barcinonensium quem dictus Petrus de Solerio annuatim nobis faciebat et facere tenebatur pro dicto molendino roderio quod per nobis tenebat quodque dirutum est ut superius continetur et de quibus percipit Romeus de Marimundo predictus ex concessione nostra cum carta ut in ea***

continetur ducentos solidos Barchinonensium perpetuos ratione domus de Vayldaura. Et salvis etiam in eodem uxori Raimundi Andree et heredi Simonis de Vico quondam iure quod habent in dicta rota in emendam iuris quod habebant in molendino roderio supradicto. Preterea certum est quod dictus Petrus de Solerio habet iam a nobis cartam super istis. Et salvo etiam et retento nobis et nostris perpetuos in dicta alia rota octava per nos assignata dicto Petro Marini et vobis dicto Guillelmo Lulli et Bertrando Riquerii in compensacionem molendini draperii predicti quod per nobis tenebatis iure, dominio, laudimio et fatica ac censu centum viginti solidorum Barchinonensium quem nobis et nostris pro dicto molendino draperio faciebatis et facere tenebamini annuatim. De quibus solvat Petrus Marini sexaginta solidos et vos Guillelmus Lulli et Bertrandus Riquerii alios sexaginta solidos quos centum viginti solidos ex concessione nostra percipit Roquos centum viginti solidos ex concessione nostra percipit Romeus de Marimundo cum carta nostra ut in ea continetur racione domus de Vayldaura. Ita quod dictus Petrus de Solerio et sui dictam rotam sibi assignatam et dictus Petrus Marini et vos dicti Guillelmus Lulli et Bertrandus Riqueri et vestri perpetuo predictam rotam octavam vobis assignatam in compensacionem et emendam dicti molendini draperii et dicti molendini roderii teneatis pro nobis et nostris sicut tenebatis molendina draperium et roderium supradicta. Mandantes per presens privilegium nostrum supraviciariis, vicariis, baiulis et universis aliis officialibus nostris, presentis et futuris, quod predicta omnia firma habeant et observent et non contravenirent nec aliquem contravenire promittant aliqua racione. Quicumque autem contra predicta vel aliqua de predictis ausus venire presumpserit iram et indignacionem nostram et penam quingentorum morabetinorum auri dampno illato prius et plenarie restituto absque aliquo remedio se noverit incursum. Datum Valencie octavo idus januarii anno Domini millesimo trecentesimo tercio. Signum+Jacobi, Dei gratia regis Aragonum, Valencie et Murcie ac comitis Barchinone.

Testes sunt venerabilis Raimundus episcopus Valencie cancellarius, Frater Berengarius de Cardo a magister milicie Templi. Gondiçalbus Eximini de Arenoso. Eximius Petri de Arenoso. Franciscus Carroci dominus [...]. Sig+num mei Bernardi de Avarone scriptoris domini regis predicti quo de mandato ipsius hoc scribi, feci et clausi loco, die et anno prefixi.

Sig+num Arnaldi magistri notarii Barchinone testis huius translati. Sig+num Petri de Columbario notarii Barchinone pro teste subscribentis. Sig+num Guillelmi Ferrarii notarii publici Barchinone pro teste subscribentis.

Sig+num Nicholai de Samares notarii publicii Barchinone qui hoc translatum sumptum fideliter a dicto suo originali instrumento et cum eodem comprobatum scribi, feci et clausi idus aprilis anno Domini millesimo trecentesimo septimo